

Yvonne Luijdjens-Comvalius
SURINAAMSE VROUWEN/MEISJES
IN HET NEDERLANDSE VOLWASSENENONDERWIJS

Inleiding

De mavo voor volwassenen (Contardo Ferrini) waar ik lesgeef, wordt bezocht door mannen en vrouwen verdeeld over verschillende leeftijdsgroepen. De gemiddelde leeftijd van de mavo-cursisten was zeven jaar geleden tussen 40 en 50 jaar, momenteel echter ligt dat gemiddelde veel lager, doordat veel jongeren die op de gewone dag-mavo gestrand zijn, zich aanmelden. De leeftijd loopt uiteen van 16 tot ongeveer 60 jaar en de jongeren vormen de grootste groep.

Een groot aantal Surinaamse vrouwen (veelal jongere tussen de 20 en 30 jaar) meldt zich jaarlijks aan, sommige eerste klassen bestaan voor een derde deel uit Surinaamse vrouwen. Deze vrouwen zijn zeer gemotiveerd, ze voldoen aan de toelatingseisen, toch maken ze zelden de opleiding af. Ze beginnen met steeds vaker te verzuimen, daarna verminderen ze het aantal vakken, of ze doubleren één of twee maal en stoppen uiteindelijk met de studie. De redenen waarom ze stoppen lopen uiteen, maar ik zal de belangrijkste bespreken.

Problemen van Surinaamse cursisten

Dat de Surinaamse vrouwen met moeilijkheden te kampen hebben, heb ik gauw genoeg in de gaten. Ze zijn opvallend stil onder de les; als ze een beurt krijgen, durven ze vaak niet te antwoorden. In de Nederlandse les komen aan de orde: spelling, spraakkunst en stijl (het gebruik van het woordenboek, het formuleren van zinnen, tekstverklaring, het lezen van boeken, discussiëren enzovoort). De onderdelen spelling en spraakkunst leveren geen moeilijkheden op, vele Surinaamse vrouwen kunnen dat heel goed. Veel vrouwen hebben echter moeite met het werken met teksten en het maken van een opstel. Als ze een tekst verklaren, merk ik dat ze tekst noch vragen begrepen hebben. Als ze een opstel maken, blijkt het dat de zinnen verkeerd geformuleerd zijn. Het lezen doen veel Surinaamse vrouwen op één toon en ze leggen verkeerde accenten. Deze problemen zijn vooral bij de beginners (eerstejaars-cursisten) aanwezig.

De methode die op school gebruikt wordt is: P. Wels e.a. *Taal is Toegang. Methode Nederlands voor Volwassenen*. Het eerste gedeelte, namelijk wat is taal? welke verschillende vormen van taal ken je? enz. heeft opdrachten die zeer geschikt zijn voor discussie. Deze oefeningen behandel ik mondeling en daarna laat ik de cursisten in kleinere groepen erover discussiëren. De Surinaamse vrouwen zeggen dan heel weinig.

Om een duidelijk beeld te krijgen van de problemen van de Surinaamse vrouwen heb ik in de pauze en na schooltijd met enkelen van hen een gesprek gevoerd. Van tevoren heb ik enkele vragen opgesteld: Hoe vind je het hier op school? Wat is je vooropleiding? Wat zijn je problemen? Wat zou er volgens jou moeten veranderen aan de manier van lesgeven?

Ik kreeg de volgende antwoorden:

Helga (27 jaar):

Ik vind stijl erg moeilijk. Een tekst begrijp ik niet, het antwoord op een vraag kan ik niet in eigen woorden opschrijven. Ik vind de Nederlandse lessen erg leuk, misschien is het omdat ik les krijg van een Surinaamse vrouw. Ik heb geen kinderen, maar wel heb ik woningproblemen en financiële problemen. De helft van mijn salaris betaal ik aan huur en ik heb een zware baan. Lezen doe ik zelden, alleen de krant en tijdschriften.

Alice (31 jaar):

Na 17 jaar ben ik weer op school, het is voor mij moeilijk. De durf om te praten ontbreekt bij mij. Ik heb een drempelvrees. Op een andere school werd ik uitgelachen als ik iets verkeerd zei. Ik kan niet meepraten over vele dingen die in de maatschappij gebeuren. Als ik iets niet begrijp zeg ik het. Als ik het niet meer kan volgen, blijf ik weg. Ik vind discussiëren heel moeilijk. In Suriname heb ik geleerd dat ik moet zwijgen en moet luisteren naar de docent. Door vele problemen thuis kan ik niet goed studeren, mijn man vindt dat ik te veel weg ben en geen tijd heb voor mijn gezin, daarom ben ik overgegaan op drie vakken.

Vivian (34 jaar):

Ik ben tevreden over de lessen Nederlands. Op een andere school ging het te snel, ik vind dat het hier goed gaat. Ik durf niet veel te zeggen omdat het voor mij te moeilijk is en omdat ik het niet gewend ben. In Suriname krijg je heel anders les, je moet oefeningen maken uit een boek. Je hoeft nooit iets te vertellen. Ik ben in een andere maatschappij opgevoed, van vele dingen heb ik nog nooit gehoord. Sommige Nederlandse woorden ken ik niet.

Mathilde (45 jaar):

Ik ben al lang van school en ik vind de lessen stijl erg moeilijk. Ik weet weinig af van de Nederlandse samenleving. Ik durf ook niet veel te vragen, de lessen gaan voor mij te snel.

Alle cursisten (ik heb er tien ondervraagd) vinden dat het onderdeel stijl te moeilijk voor hen is en dat ze vele woorden en uitdrukkingen die gangbaar zijn in het Nederlands niet kennen. Ze weten ook te weinig af van de Nederlandse samenleving. Naar aanleiding van mijn ervaringen in de klas en mijn gesprekken met de cursisten, zal ik enkele achtergronden van de problemen van de Surinaamse vrouwen geven.

Achtergronden van de problemen van Surinaamse vrouwen

Achtergronden van de problemen van Surinaamse vrouwen zijn:

De positie van de Surinaamse vrouw en haar geringe opleidingskansen

De Surinaamse vrouw heeft in Suriname heel weinig mogelijkheden gehad om zich te ontwikkelen. De scholen die door de armeren bezocht worden zijn van een heel slechte kwaliteit, de behuizing laat alles te wensen over, de klassen zijn te groot, er worden geen leermiddelen beschikbaar gesteld en de onderwijzers hebben de laagste opleiding. In de districten (waar vandaan vele van mijn cursisten komen) is de toestand nog veel erger. In vele districten wordt er nauwelijks Nederlands gesproken, televisie en krant ontbreken er. Meisjes uit die armere milieus maken vaak de school niet af, omdat ze voor broertjes en zusjes moeten zorgen. Meisjes krijgen in tegenstelling tot jongens zelden de kans om verder te studeren, omdat studeren een kostbare zaak is. Er bestaat in Suriname wel een Lagere Technische School voor jongens die een vakopleiding willen volgen, maar voor meisjes, die niet naar de mulo kunnen, bestaat er alleen een huishoudschool en die leidt op tot goede huisvrouwen.

Samenwonen met een man of alleen wonen met kinderen en zelf de kost verdienen zijn de mogelijkheden die de Surinaamse vrouw uit een sociaal zwak milieu heeft, en die groep is in Suriname erg groot.

Vrouwen zijn duidelijk achtergesteld ten opzichte van mannen, ze moeten goed kunnen koken, wassen, strijken, schoonmaken en ze moeten lief

zijn. Ze zullen zelden iets lezen, de krant of een boek, omdat het niet van ze verwacht wordt. In het gezelschap van mannen worden vrouwen niet voor vol aangezien en ze zullen zich niet gauw mengen in een discussie tussen mannen. De Surinaamse vrouw durft niet voor haar mening op te komen, ze voelt zich de mindere van de man. Formulieren invullen en brieven schrijven doet altijd de man of een ander gezinslid met een goede opleiding.

De komst naar Nederland is voor de Surinaamse vrouw in vele opzichten een verbetering geweest. Alleenstaande vrouwen kunnen werken of een uitkering krijgen. Het belangrijkste is dat ze nu een opleiding (mavo) kunnen volgen die in Suriname alleen voor de beter gesitueerden is weggelegd.¹ Velen van hen maken van deze gelegenheid ook gebruik door zich in te schrijven voor de mavo. Jammer genoeg houden de meesten het niet vol.

Een mavodiploma halen is voor deze groep vrouwen de enige mogelijkheid om te ontkomen aan hun slavenbestaan, namelijk een leven dat uitsluitend bestaat uit kinderen krijgen, schoonmaken en koken. Een vrouw met een mavodiploma wordt door de omgeving anders behandeld, omdat boekenkennis in een Surinaamse gemeenschap erg hoog wordt aangeslagen. Dat de vrouwen de moed opbrengen om zich in te schrijven voor de mavo en dat ze het een tijdlang volhouden, vind ik voor een groep die zo onderdrukt is, een bewijs van wilskracht en ondernemingszin. Voor meisjes die in Nederland opgroeien (de tweede generatie) is de situatie gunstiger dan in Suriname. Een zeer groot aantal bezoekt de mavo of het lbo. Ik heb jarenlang gewerkt op een mavo in een volksbuurt, waar dus veel Surinamers uit sociaal zwakkere gezinnen wonen. Surinaamse meisjes waren goed vertegenwoordigd op die school en ze deden in intelligentie en ijver niet onder voor hun Nederlandse leeftijdgenoten.

De tweetaligheid

In Suriname is het Nederlands de officiële taal die op scholen, kantoren en in bedrijven gesproken wordt. Naast het Nederlands worden er in Suriname vele andere talen gesproken: Sarnami Hindi, Javaans, Chinees en Sranan Tongo of Surinaams. Het Sranan Tongo wordt door alle Surinamers gesproken, terwijl Javaans, Hindi en Chinees alleen door die bevolkingsgroepen worden gesproken, die die talen uit hun land van her-

komst hebben meegenomen.

Het Sranan Tongo is een pidgintaal, die ontstaan is uit het Engels, het Portugees en het Nederlands. Het wordt vooral gebruikt bij niet-officiële gelegenheden, boodschappen halen bij de kruidenier of op de markt. Mensen die een sfeer van vertrouwen en kameraadschap willen scheppen, spreken Sranan Tongo.

Voor vele Surinamers, de minder-draagkrachtigen, is het Nederlands een tweede taal die ze niet thuis spreken, maar waarmee ze pas in aanraking komen als ze de school bezoeken. Ze zullen het Nederlands uitsluitend bij officiële gelegenheden gebruiken, thuis spreken ze Sranan Tongo.

De beter-geïntelleerde en intellectuelen spreken Nederlands als eerste taal thuis en op hun werk. Ze zullen bij niet-officiële gelegenheden, op feestjes bijvoorbeeld kiezen, al naar gelang de omstandigheden, tussen Sranan Tongo en Nederlands. Surinamers zijn dus tweetalig. Ze leven vaak in sociale omstandigheden die hen noodzaken in het dagelijks leven afwisselend twee talen te gebruiken. Bij het lesgeven is het belangrijk te bedenken dat het horen en spreken van twee talen verwarrend werkt voor sommigen. De minder-geënde Surinamer gebruikt in het Nederlands uitdrukkingen die letterlijk vertaald zijn uit het Sranan Tongo, bijvoorbeeld 'vakantie eten' (vertaling: njang vakantie) in plaats van: 'vakantie doorbrengen'. Bij de Surinaamse vrouwen die ik op de mavo heb, komt dit verschijnsel, het verwarren van Nederlands en Sranan Tongo, veelvuldig voor.

Onvoldoende integratie in de Nederlandse samenleving

Om een taal te leren spreken is het noodzakelijk dat men contacten heeft met de autochtone bewoners van het land waarin de taal wordt gesproken. Vele Surinamers en met name de groep vrouwen die ik op de mavo onderwijs, missen deze noodzakelijke contacten met autochtone Nederlanders.

Niet alleen voor een betere beheersing van het Nederlands is het nodig om contacten te hebben met autochtone Nederlanders, maar ook voor een bevordering van de kennis van en het inzicht in de Nederlandse samenleving. Het niet kunnen en willen meepraten in de klas is niet alleen het gevolg van te weinig talenkennis, maar ook van onvoldoende kennis van vele gespreksonderwerpen. De Nederlandse politiek bijvoorbeeld is voor een

grote groep Surinaamse vrouwen een onderwerp waar ze zich nooit mee bezighouden.

'Taal kan men niet abstraheren van de onderwerpen die behandeld worden. De taal loopt altijd in het spoor van iets anders: de realiteit, de zaken zelf' (Overbeeke, p. 43).

Doordat de Surinaamse cursisten te weinig participeren in de Nederlandse samenleving, hebben ze een taalachterstand in het Nederlands en ten gevolge daarvan treden er remmingen op die de participatie tegenhouden.

Het is van zeer groot belang om voor de problemen van de Surinaamse vrouwen op de mavo een oplossing te zoeken, zodat een groot deel van hen het mavodiploma haalt, dat kan een stimulans zijn voor de andere vrouwen die de stap naar de mavo nog niet gewaagd hebben.

Het oplossen van de problemen van Surinaamse vrouwen op de mavo

De situatie is nu zo, dat ik aan een groep van 30 mannen en vrouwen van Nederlandse, Turkse, Marokkaanse en Surinaamse (Creoolse, Javaanse en Hindoestaanse) afkomst, verdeeld over verschillende leeftijdsgroepen en van verschillende opleidingsniveau les moet geven. Ik heb heel weinig leermiddelen en anderhalf uur les per week. De Surinaamse vrouwen vormen de groep met de grootste taalproblemen. De Surinaamse vrouwen zijn dubbel gediscrimineerd, ze zijn zwart en worden dus gediscrimineerd in de blanke samenleving en in hun eigen kring worden ze ook gediscrimineerd (door man, kinderen, familie) omdat ze vrouw zijn.

Veel van de door mij geschetste problemen zijn niet of niet op korte termijn op te lossen. De situatie thuis bijvoorbeeld, wat de voornaamste reden is van het afhaken van de cursisten, zou ik niet kunnen verbeteren. De mensen hebben grote financiële problemen of ze worden tegengewerkt door andere gezinsleden. Om de problemen waarvan de oorzaken buiten de school liggen, op te lossen zou een maatschappelijk werkster, die nauw samenwerkt met de school moeten worden aangesteld.

Om de taalproblemen op te lossen zou ik graag een aparte cursus organiseren voor Surinaamse vrouwen, die dat willen (dit plan moet nog door de schoolleiding worden goedgekeurd). De opleiding duurt voor deze groep dan vier jaar in plaats van drie jaar. Ik heb reeds met enkele vrouwen

dit plan besproken en ze gaan ermee akkoord. Ze zijn niet bang dat ze apart gezet worden. De problemen van de Surinaamse vrouwen krijgen dus extra aandacht. Ze hebben als ze onder elkaar zijn niet het gevoel dat ze een slecht figuur slaan en ze durven ook hun mond open te doen. De methode *Taal is Toegang* is te moeilijk voor de Surinaamse vrouwen, er is geen enkele bestaande methode die voor deze groep geschikt is. Ten onrechte gaat men ervan uit dat alle Surinamers goed Nederlands spreken, terwijl het Nederlands voor een heel grote groep Surinamers een vreemde taal is. Met een groep Surinaamse vrouwen kan ik zoveel mogelijk zelf lessen maken: Veel woorden verzamelen uit kranten, boeken en van televisieprogramma's, behandelen en de cursisten de betekenis laten opzoeken in een woordenboek indien dat nodig is; veel oefeningen met voorzetsels. Voor tekstverklaring zal ik ook stukjes uit boeken en kranten halen. De Surinaamse krant lijkt me heel geschikt voor dit doel omdat de vrouwen wel interesse hebben voor wat er in hun eigen land gebeurt. Voor deze vrouwen moeten leesstukjes niet te moeilijk zijn en ze moeten aansluiten bij hun situatie. Stukjes uit vrouwenbladen (bijvoorbeeld het Suriname-nummer van *Opzij*) lijken me ook heel geschikt.

Zowel aan de mondelinge als aan de schriftelijke taalvaardigheid zou ik meer gerichte aandacht willen besteden. De sfeer moet ontspannen zijn, dan zullen de vrouwen zich meer durven uiten. Na een jaar zullen de meesten de achterstand hebben weggewerkt. Indien Surinaamse vrouwen voldoende kennis van de Nederlandse taal hebben opgedaan, zullen ze hun weg in de Nederlandse samenleving beter kunnen vinden en zullen ze zich niet langer de mindere voelen van de Nederlandse vrouw.

Omdat ik op school de enige Surinaamse docent ben, en de Surinaamse cursisten ruim vertegenwoordigd zijn op de school, zou het heel gunstig zijn als er meer Surinaamse docenten werden aangehouden. De Surinaamse vrouwen zouden zich meer op hun gemak voelen, ze bespreken hun problemen toch het liefst met hun eigen landgenoten. Nog beter zou het zijn als er meer Surinaamse vrouwen in het docentencorps werden opgenomen, liefst Creoolse, Hindoestaanse en Javaanse.

Het behalen van een mavodiploma zou het begin kunnen zijn van de verbetering van de moeilijke omstandigheden waaronder de meeste Surinaamse vrouwen leven.

Noot

1 Opleidingsniveau van Surinaamse vrouwen in Amsterdam (1977)*

<i>behaald dagonderwijsniveau</i>	<i>proc.</i>
laag (geen/onvoltooid lo, lo, onvoltooid ulo)	46
voortgezet laag (voltooid ulo/lbo)	31
uitgebreid laag (voltooid mulo/mavo)	13
middelbaar (voltooid mbo/havo/ans/vwo)	9
hoger (voltooid hbo/universiteit)	2
totaal	100

* A-selectie steekproef van 11 procent uit het bevolkingsregister

Bron: Gooskens e.a. 1979 II: 88